

שער שלישי:

מדינות המפרץ בזירה העולמית



יחסי ארצות הברית ומדינות המפרץ

היחסים בין ארצות הברית למדינות המפרץ, ובפרט בין וושינגטון לבין ריאד, מעוגנים במסורת בת עשרות שנים של שיתוף פעולה ביטחוני, כלכלי ומדיני. שורשיהם נעוצים בהסכמות לא רשמיות שנרקמו מאז מלחמת העולם השנייה, אשר הציבו את הנוסחה הבסיסית שעליה נשענו היחסים לאורך שנים רבות: ערב הסעודית ומדינות המפרץ יבטיחו יציבות באספקת הנפט והגז לשווקים הגלובליים, בעוד שוושינגטון תספק להן מטריית ביטחון והגנה מפני איומים חיצוניים. נוסחה זו, שממשלים דמוקרטיים ורפובליקניים אימצו בפועל מאז חרם הנפט של שנות ה־70, נבחנת מחדש לאורך השנים וביתר שאת בעשור האחרון, על רקע איומים משתנים במפרץ, שינויים גיאופוליטיים גלובליים, תמורות פנימיות במדינות המפרץ והתחרות בין המעצמות.

אף שמדינות המפרץ ממשיכות לראות בארצות הברית את השותפה הביטחונית המובילה שלהן, האמון המלא במחויבות ארוכת הטווח של וושינגטון כלפיהן התערער בשנים האחרונות. החשש מהתכווצות ההשפעה האמריקאית במזרח התיכון ומהתמקדותה באסיה בא על רקע מגמות שהחלו בתקופת ממשלו של הנשיא ברק אובמה. אלו כללו את הניסיון של וושינגטון לצמצם מעורבות צבאית ישירה באזור כדי לרכז באזור דרום־מזרח אסיה, את שאיפתה של ארצות הברית להפחית את התלות בצריכה של אנרגיה מהמזרח התיכון ואת הביקורת הציבורית בארצות הברית על תמיכה בלתי מסויגת במשטרים הנתפסים כאוטוריטריים ומדכאים.

היחסים בין הצדדים בתקופת ממשל טראמפ הראשון היוו נקודת מפנה משמעותית מבחינת מדינות המפרץ. מדיניותו כלפי איראן, ובייחוד הפרישה מהסכם הגרעין (JCPOA) בשנת 2018 והטלת סנקציות מקיפות, זכתה לברכת ערב הסעודית, בחריין ואיחוד האמירויות, אם כי לתגובה זהירה יותר מצד עומאן, קטר וכווית, שאימצו לאורך השנים עמדה "ניטרלית" יותר כלפי איראן.¹⁰⁸ ניתן לומר עם זאת שכל המדינות ראו בצעדים אלו חידוש של המחויבות אמריקאית להרתיע את טהראן. כמו כן, ממשל טראמפ העמיק את הקשרים הביטחוניים עם מדינות המפרץ באמצעות עסקאות נשק בהיקף גדול, והציג מדיניות שנמנעה מהתערבות

Stephen Kalin and Sarah Dadouch, *Gulf Arab allies hail triumph after U.S. quits Iran deal*, [Reuters](#), May 10, 2018.

בעניינים פנימיים של בעלי בריתו הערבים, כולל לנוכח פרשת רצח העיתונאי הסעודי ג'מאל ח'אשוקג'י.

עם תחילת כהונתו של הנשיא ביידן בינואר 2021 נרשמה תפנית שלילית ביחסי ארצות הברית ומדינות המפרץ. הממשל הדמוקרטי הכריז על כוונתו להשיב את סוגיות זכויות האדם והדמוקרטיה לראש סדר היום של מדיניות החוץ האמריקאית. ממשל ביידן מיהר לחדש את הדיאלוג עם טהראן ואף להסיר את החות'ים מרשימת ארגוני הטרור – מהלכים שנתפסו במפרץ, ובפרט באיחוד האמירויות, באופן שלילי.¹⁰⁹ במקביל הוקפאו חלק מהעברות הנשק לערב הסעודית, ובעיקר הובעו הסתייגויות פומביות כלפי יורש העצר מחמד בן סלמאן בשל חלקו ברצח העיתונאי הסעודי ח'אשוקג'י. מהלכים אלה התקבלו במפרץ כקריאת תיגר על היסודות של היחסים האסטרטגיים, פגעו ביחסים האישיים בין המנהיגים משני הצדדים והגבירו את המוטיבציה מצד מדינות המפרץ לבחון את הידוק היחסים עם סין. ביקור ביידן בריאד כשנה וחצי לאחר מכן הגיע על רקע רצונה של ארצות הברית בהגברת הפקת הנפט הסעודית ובאיחוי הקרע עם ריאד. לא ברור אם הביקור הביא להפחתה במתיחות בין שני המנהיגים, יתרה מכך, למרות בקשותיו של ביידן סירבה ריאד להגביר את תפוקת הנפט שלה.¹¹⁰ לקראת סוף הקדנציה של ביידן ארצות הברית שבה והצהירה על מחויבותה לביטחון בעלות בריתה במפרץ והקשרים עם ערב הסעודית ואיחוד האמירויות השתפרו, אם כי לא באופן מלא.

היחסים של ערב הסעודית, איחוד האמירויות וקטר עם ארצות הברית:

• **ארצות הברית וערב הסעודית.** בעשור האחרון חלו תנודות של ממש ביחסים בין ארצות הברית וערב הסעודית. במהלך כהונת ברק אובמה התגלעו חילוקי דעות מהותיים על רקע תגובת ארצות הברית למהפכות האביב הערבי והחתימה על הסכם הגרעין עם איראן. ערב הסעודית ראתה במשא ומתן עם איראן איום ישיר על ביטחונה וחששה מהתקרבות אמריקאית לאיראן על חשבונה. במקביל אובמה נענה לבקשת הסעודים ותמך צבאית בקואליציה שבראשותם בלחימה נגד המורדים החות'ים בתימן החל ממארכס 2015, אך עם התמשכות המלחמה והתגברות הביקורת על פגיעה באזרחים הוריד ממשל אובמה את

Returning the Houthis to the US Terrorist List Stop Cash and Arms Flows: Maintain Aid 109
Flows, [Embassy of the United Arab Emirates](#), Washington, D.C., February 2022.

Alex Lawson, Oil price rises after Joe Biden fails to secure Saudi output increase, 110
[The Guardian](#), July 18, 2022.

רמת המעורבות האמריקאית והגביר בהתאמה את הביקורת על ערב הסעודית. תקופת נשיאותו הראשונה של דונלד טראמפ סימלה התקרבות מחודשת בין הצדדים. טראמפ חיזק את היחסים עם בית המלוכה הסעודי, בעיקר מתוך רצון לרכוש אמון לצורך ריסון איראן, הגברת מכירות הנשק ויצירת בסיס לשיתופי פעולה כלכליים. על אף התנגדות גוברת בקונגרס למעורבות במלחמה בתימן, הממשל המשיך לתמוך בסעודים ואף התנגד לניסיונות חקיקה להגבלת הסיוע.

לאחר רצח העיתונאי ג'מאל ח'אשוקג'י באוקטובר 2018 בקונסוליה הסעודית באיסטנבול עלו מתחים חדשים. אומנם הממשל הטיל סנקציות על כמה בכירים סעודים והביע דאגה בנושא זכויות אדם, אך נמנע מלהטיל סנקציות ישירות על יורש העצר מחמד בן סלמאן, על אף הערכת המודיעין האמריקאי כי אישר את המבצע. משבר אמון התרחש על רקע ההתקפה האיראנית על מתקני הנפט המרכזיים בממלכה בספטמבר 2019, שהשבייתה זמנית כמחצית מיכולת ההפקה הסעודית וכחמישה אחוזים מאספקת הנפט העולמית. חוסר התגובה צבאית לתקיפה מצד ממשל טראמפ תרמה להעמקת התחושה במפרץ כי וושינגטון כבר אינה שומרת על מחויבות לביטחון האזור. בקדנציה הראשונה שלו פעל טראמפ לצרף גם את ערב הסעודית להסכמי אברהם ולהביאה לנרמל יחסים עם ישראל, אך הדבר לא הבשיל בתקופת כהונתו הראשונה.

במהלך קמפיין הבחירות של ג'ו ביידן ב־2020 הוא ביקר את הממשל הסעודי, בעיקר בנושא זכויות אדם, והצהיר כי יבחן מחדש את יחסי שתי המדינות. עם כניסתו לבית הלבן נקט ביידן את מדיניות "הכוונון מחדש" (recalibration) – לא ניתוק אלא איזון מחודש של היחסים בין המדינות, תוך הטחת ביקורת חריפה בממלכה ובעומד בראשה. ממשל ביידן צמצם מאוד את התמיכה האמריקאית במלחמה בתימן, הקפיא עסקאות נשק עם ערב הסעודית ואיחוד האמירויות וביטל שתיים מהן. הממשל גם שינה את פריסת הכוחות האמריקאיים בערב הסעודית, כולל יכולות הגנה מפני טילים, כחלק מהתאמת סדרי העדיפויות האסטרטגיים של וושינגטון, וזאת למרות התקפות החות'ים על מטרות אסטרטגיות בממלכה באותה עת.¹¹¹ עניין זה נתפס בממלכה באופן שלילי וחיזק נטייה

Lolita C. Baldor, *U.S. Pulls Anty-Missiles Systems from Saudi Arabia amid dispute*, AP, 111 May 7, 2020.

לגיוון משענות ולהסתמכות עצמית.¹¹² הסעודים דאגו אך לא היו מעוניינים לשדר כי יש קרע ביחסים.

פלישת רוסיה לאוקראינה ב-2022 העמידה את ערב הסעודית שוב כגורם מרכזי מבחינת אינטרסים אמריקאיים, בעיקר בתחום הנפט. ההשפעה הסעודית על מחירי האנרגיה, בשילוב התקרבות הממלכה לרוסיה במסגרת ארגון אופ"ק פלוס (OPEC+), עוררו מחדש את עניינה של וושינגטון בהגברת התפוקה הסעודית כדי להפחית את מחיר הנפט. למרות מתיחות זו או אולי בגללה הגיע הנשיא ביידן ביולי 2022 לביקור מדיני בריאד, שם נועד עם יורש העצר והוכרזו יוזמות משותפות בנושאים אזוריים וביטחוניים, אלא שהממלכה סירבה אז לבקשת ארצות הברית להגברת תפוקת הנפט, והמתיחות בין המדינות נמשכה עד תום כהונת הנשיא ביידן.¹¹³

• **ארצות הברית ואיחוד האמירויות.** היחסים בין ארצות הברית ואיחוד האמירויות השתפרו בשלהי כהונת הנשיא ביידן, לאחר תקופה של מתחים שנמשכה יותר מעשור, בין השנים 2011 ל-2024. בשנים אלו נרשמו חילוקי דעות בין המדינות בנוגע לסוגיות אזוריות רבות, ובהן תגובת ארצות הברית לאירועי האביב הערבי, עמדתה כלפי הסכם הגרעין עם איראן שנחתם בשנת 2015, יחסיה של איחוד האמירויות עם סין ורוסיה, מדיניותה האזורית של איחוד האמירויות וכן השאלה הרחבה יותר של מחויבות וושינגטון לביטחון מדינות המפרץ. מפנה מסוים חל בספטמבר 2024, עת התקיים הביקור הרשמי הראשון אי פעם של נשיא איחוד האמירויות בווינגטון מאז הקמת הפדרציה ב-1971. במהלך ביקור זה נפגש מחמד בן זאיד עם הנשיא ביידן בבית הלבן. האחרון אף הכריז בתום המפגש על איחוד האמירויות "שותפה ביטחונית מרכזית" – מעמד שהוענק קודם לכן רק להודו ומשקף שדרוג פורמלי אך גם מעשי ביחסים הביטחוניים בין המדינות.¹¹⁴ תהליך ההתקרבות בין וושינגטון לאבו דאבי נמשך גם בתקופת ממשל טראמפ השני, אשר ביקר באיחוד האמירויות במאי 2025. לאחר הביקור הודיע הבית הלבן כי טראמפ הצליח להשיג הסכמי מסחר בין המדינות בשווי של יותר מ-200 מיליארד דולר, אם כי חלק מהעסקאות נחתמו עוד לפני הביקור.

Tommy Hilton, Ismaeel Naar, Lauren Holtmeier, *Saudi Arabia to replace US missile defenses at oil sites, relations strong: Experts*, [al-Arabiya](#), May 11, 2020.

Martin Chulov and Julian Borger, *US-Saudi rift grows over decision to cut oil production*, [The Guardian](#), October 13, 2022.

UAE, USA Issue Joint Statement on Visit of President of UAE to Washington, [Embassy of the United Arab Emirates](#), Washington D.C., September 23, 2024.

• **ארצות הברית וקטר.** יחסי קטר וארצות הברית מבוססים על שותפות כלכלית, מדינית וביטחונית, שהתחזקה לאחר מעברם לקטר של כוחות צבא אמריקאיים שהיו מוצבים קודם לכן בערב הסעודית, וביסוס השלוחה הקדמית של פיקוד המרכז האמריקאי סנטקום (CENTCOM) באמירות ב־2002–2003. קטר מארחת מאז כוחות אמריקאיים רבים בשני בסיסים עיקריים, אל־סולייל ואל־עודייד, שבו ממוקמת כיום שלוחת מפקדת סנטקום. קטר משתפת פעולה עם ארצות הברית במאבק בטרור ומסייעת לה בתיווך מול זירות רבות. ממשלי בידן וטראמפ שיבחו את תפקידה של קטר כמתווכת, בייחוד בכל האמור לנסיגת ארצות הברית מאפגניסטן, השגת הפסקות אש בעזה ושחרור חטופים ישראלים משבי חמאס, שעימו שמרה האמירות על קשרים קרובים שהתחזקו בראשית העשור הקודם, עת עזבה מנהיגות הארגון את סוריה והשתקעה בדוחה. קטר היא יצואנית גז טבעי נוזלי הגדולה בעולם, ובעקבות המלחמה באוקראינה הפכה לשחקנית מפתח באספקת אנרגיה לאירופה. קטר מנהלת מדיניות חוץ עצמאית תוך שמירה על קשרים עם ארגונים כמו חמאס וטאליבאן. קטר מסייעת גם במאמצי ארצות הברית להעברת פליטים מאפגניסטן ומילאה תפקיד מרכזי בפעילות האמריקאית מול ממשלת הטאליבאן לאחר נסיגת הכוחות.

למרות הקשרים הקרובים קיימת גם ביקורת אמריקאית על קטר לאורך השנים, בעיקר מצד הקונגרס, בשל אירוח גורמים בכירים מחמאס ומעורבותה במימון קבוצות אסלאמיסטיות. כמו כן עולות טענות מתמשכות בדבר הפרת זכויות אדם וזכויות עובדים באמירות. ארצות הברית וקטר מנהלות יחסים כלכליים ענפים, כולל השקעות של עשרות מיליארדים מטעם קרן העושר הקטרית בארצות הברית, שיתופי פעולה בתחומי תעופה והשכלה גבוהה ונוכחות של אוניברסיטאות אמריקאיות בקטר. היחסים נמשכים תוך איזון עדין בין שותפות ביטחונית חזקה לבין פערים אידיאולוגיים ומדיניים בסוגיות אזוריות ובינלאומיות. קטר היא היחידה מכל מדינות ערב שקיבלה מממשל בידן פטור מצורך בוויזה לאזרחיה המבקרים בארצות הברית, ובשונה מערב הסעודית ואיחוד האמירויות היא גם הוגדרה על ידי ממשל בידן כ"כבעלת ברית מרכזית שאינה חברה בנאט"ו"¹¹⁵. טראמפ הלך כברת דרך לקראת הקטרים, גם עקב השלכות התקיפה הישראלית בדוחה בספטמבר 2025, וחתם על צו נשיאותי המעניק לקטר ערבויות ביטחוניות לא מבוטלות.

Memorandum on the Designation of the State of Qatar as a Major Non-NATO Ally, 115
[The White House](#), March 10,

נקודת מפנה – כהונתו השנייה של הנשיא טראמפ

ביקורו של הנשיא דונלד טראמפ בערב הסעודית, בקטר ובאיחוד האמירויות במאי 2025 – ביקור מדיני ראשון מאז תחילת כהונתו השנייה – סימן מגמה מובהקת של שינוי סדרי העדיפויות עבור ארצות הברית. טראמפ בחר לפתוח את מסעו המדיני במפרץ הערבי, ובכך הדגיש את חשיבותן של מדינות אלו לממשלו ועבורו. הביקור שיקף העדפה ברורה של מדינות המפרץ כשותפות מרכזיות, הן בתחום הכלכלה והן בתחומי הביטחון והאנרגיה. בחירתו של טראמפ גם להפעיל כוח צבאי כדי לפגוע במתקני הגרעין של איראן ביוני 2025 משלימה את הביקור ההיסטורי במפרץ, והיא נתפסה בחיוב במדינות המפרץ. זאת למרות שלא התפרסמו התבטאויות רשמיות בנושא מפי גורמים בכירים במדינות, שכלפי חוץ הביעו דאגה מאי־היציבות וקראו לחידוש הנתיב הדיפלומטי. עוד לפני ביקור טראמפ במדינות המפרץ וכאחת מפעולותיו הראשונות לאחר היבחרו הוא דאג להחזיר את החות'ים לרשימת ארגוני הטרור של מחלקת המדינה האמריקאית, לאחר שהוצאו מהרשימה בתקופת הנשיא בידן.¹¹⁶

הביקור של טראמפ בריאד, בדוחה ובאבו דאבי במאי 2025 הניב הצהרות שאפתניות לקידום עסקאות בהיקף כולל של כשני טריליון דולר – בין השאר בעסקאות נשק, שיתופי פעולה טכנולוגיים בתחום הבינה המלאכותית, תיאום ביטחוני והשקעות אמריקאיות וציפיות להשקעות חוזרות ממדינות המפרץ. ערב הסעודית הוצגה כמרוויחה העיקרית מהתהליך, כשמחמד בן סלמאן מקבל גיבוי מדיני ויוקרה כאחת הדמויות המרכזיות באזור. במקביל הסיר טראמפ את הסנקציות שהוטלו על סוריה והודיע על כוונה לנרמל יחסים עם המשטר החדש בדמשק – צעד שערב הסעודית דחפה אליו.

לנשיא טראמפ חיבה למנהיגי המונרכיות במפרץ והוא אינו מסתיר זאת. בייחוד בכל האמור למכלול היחסים האמריקאיים־סעודיים, הציפייה היא לשיפור הדרגתי ביחסים. ערב הסעודית מרכזית לטראמפ בשל החשיבות שהנשיא מייחס ליחסים של תן וקח ולעסקאות כלכליות שהוא יוכל לקדם בעזרתה. ערב הסעודית חשובה לממשל טראמפ עד כי נראה שדרכה ובאמצעותה מעצב טראמפ במידה רבה את השקפתו האזורית. פעולותיה של ערב הסעודית להגברת תפוקת הנפט כדי לתרום להורדת מחירי הנפט בשווקים במהלך 2025, רכישות הנשק העצומות שלה והשקעותיה המתוכננות במשק האמריקאי – כולן מתכתבות עם האינטרסים של הנשיא טראמפ.

President Donald J. Trump Re-designates the Houthis as a Foreign Terrorist Organization, 116 [The White House](#), January 22, 2025.

נקודת ציון חשובה ביחסים בין ארצות הברית לערב הסעודית הייתה ביקורו של יורש העצר הסעודי מחמד בן סלמאן בווינגטון בנובמבר 2025. ביקור זה, שהיה המשך ישיר לביקורו המוצלח של הנשיא טראמפ בריאד במאי אותה שנה, הביא להתקדמות בין ארצות הברית לערב הסעודית בשורת נושאים בעלי השלכות אסטרטגיות חשובות על הזירה האזורית ועל האינטרסים של ישראל, והוא גם מבסס את ארצות הברית כשותפה האסטרטגית המובילה של הממלכה. מנקודת מבט ישראלית יש בדפוס זה של הידוק היחסים פוטנציאל כפול: מצד אחד, הוא מעמיק את המעורבות האמריקאית במזרח התיכון ומחזק את השפעת וושינגטון על ריאד; מצד שני, הוא מציב אתגרי עומק הנוגעים לשמירה על יתרון איכותי צבאי ועל איזון אסטרטגי בין ישראל לממלכה:

- **הסכם אסטרטגי.** חתימת הסכם אסטרטגי (SDA) בין ארצות הברית לערב הסעודית היא אבן דרך מהותית. ההסכם מעגן מערכת יחסים ביטחונית בת 80 שנה ומחזק את ההרתעה כלפי איראן. בנושא זה נרשמה התקדמות, אך לא מדובר בהסכם הגנה רשמי ומלא כפי שרצו הסעודים.

- **גרעין אזרחי.** נחתמה הצהרה אמריקאית-סעודית בנושא שיתוף פעולה בתחום הגרעין, אם כי לא נחתם הסכם עדיין. אף שנאמר כי נקבעו סטנדרטים מחמירים של אי-הפצה, עצם כניסתה של ערב הסעודית למרחב הגרעין מעלה שאלות מבחינת ישראל, בעיקר בנוגע לתפוצת גרעין.

- **מינרלים חיוניים ובינה מלאכותית.** העמקת שיתוף הפעולה בין ריאד לווינגטון בתחומי בינה מלאכותית ומינרלים חיוניים מחזקת את ארצות הברית מול סין ומפחיתה את הסיכוי לסטייה אסטרטגית סעודית מזרחה. זהו אינטרס ישראלי מובהק: שמירה על השפעה מערבית בטכנולוגיות ליבה במזרח התיכון תורמת ליציבות האזורית ומפחיתה את הסיכון לשימוש לרעה ביכולות מתקדמות.

מבחינת ישראל הגברת שיתוף הפעולה הביטחוני האמריקאי-סעודי עשויה ליצור דיאלוג אזורי חדש, ואף לתמוך בתהליכי נורמליזציה עתידיים; אך בה בעת אספקת אמצעי לחימה מתקדמים לממלכה, ובראשם מטוסי F-35, מצריכה בחינה מחודשת של מנגנוני שמירת היתרון הצבאי האיכותי של ישראל. הביקור בווינגטון משרטט מגמה של התקרבות אסטרטגית אמריקאית-סעודית, שנועדה לחזק את החזית הפרו-מערבית ולהבטיח מעורבות אמריקאית עמוקה בקפיצת המדרגה הביטחונית והטכנולוגית של ערב הסעודית. עבור ישראל מדובר בהתפתחות המשנה את כללי המשחק: היא יכולה לקדם יציבות אזורית,

אך גם מחייבת ניטור צמוד של מאזן הכוחות, של תהליך שיתוף הפעולה המתקדם בתחום הגרעין ושל השלכות מכירות הנשק על הסביבה האסטרטגית.

יחסי ארצות הברית ומדינות המפרץ בפתחה של 2026 נשענים עדיין על יסודות אסטרטגיים יציבים, אך הם מאופיינים בחוסר ודאות ובתחרות הולכת וגוברת בין מעצמות. מדינות המפרץ מיישמות גישה של "גם וגם", שבמסגרתה הן שואפות למקסם את רווחיהן משני העולמות – ארצות הברית כספקית ביטחון ומטריית הרתעה, אך לצידה גם מדינות נוספות ובראשן סין, הנתפסת במפרץ כשותפה כלכלית וטכנולוגית מרכזית.

מערכת היחסים הביטחונית בין ארצות הברית למדינות המפרץ עברה בשנים האחרונות התפתחות שהביאה לגיבושה של ארכיטקטורת ביטחון חדשה. ניתן לזהות שלושה מודלים של מסגרות ביטחוניות אמריקאיות מול מדינות המפרץ. כל מודל משקף רמה אחרת של מחויבות, עומק אסטרטגי ומעמד הדדי. שלושת הדגמים – של בחריין, קטר וערב הסעודית – יוצרים יחד סולם של התחייבויות המתחיל בהסכם רך לאינטגרציה ביטחונית, עובר לערבות פוליטית מחייבת יותר ומגיע עד כמעט ברית דו־צדדית בעלת השלכות אזוריות רחבות:

המודל הראשון, שמיוצג על ידי ההסכם בין ארצות הברית לבחריין משנת 2023, מבוסס על מסגרת אינטגרטיבית שמטרתה לחזק תיאום ביטחוני, תכנון הגנה משותף, שיתופי מודיעין ותמרונים צבאיים. זוהי מסגרת שאינה כוללת מחויבות אמריקאית מפורשת להגן על בחריין במקרה של תקיפה. מבחינה אסטרטגית ההסכם בבחריין משמש מעין פיילוט לאינטגרציה מבצעית וטכנולוגית בין ארצות הברית למדינות המפרץ, הוא מקל על הנוכחות הצבאית האמריקאית באי ומהדק את שיתוף פעולה, אך ללא כניסה למערכת של התחייבויות הגנתיות מצידה של וושינגטון.¹¹⁷

המודל השני, שמיוצג על ידי הצו הנשיאותי של טראמפ לגבי קטר שניתן בספטמבר 2025, מגלם רמת מחויבות גבוהה יותר. בניגוד למסגרת הרכה עם בחריין, הצו הנשיאותי הוא הצהרה חד־צדדית אמריקאית שלפיה תקיפה חמושה נגד קטר תיחשב לאיום על שלומה וביטחונה של ארצות הברית. הצו אינו אמנה מחייבת שעברה אישור של הקונגרס, אך הוא נושא משקל פוליטי ואסטרטגי נכבד, בעיקר בגלל ניסוחו החד ורמת ההרתעה שהוא יוצר. בהיבט זה קטר עוברת ממעמד של שותפה ביטחונית למעמד של מדינה הנהנית מערבות ביטחונית מפורשת, גם אם גמישה מבחינה משפטית. ההתחייבות כלפיה נולדה מתוך משבר אזורי – התקיפה הישראלית בדוחה – ומסמלת לראשונה מזה שנים ארוכות

U.S.-Bahrain Comprehensive Security Integration and Prosperity Agreement, 117 [U.S. Embassy Manama](https://www.usaid.gov/press-releases/2023/09/13/us-bahrain-comprehensive-security-integration-and-prosperity-agreement), September 13, 2023.

כי ארצות הברית מוכנה לקשור את ביטחונה שלה בביטחון של מדינה מסוימת במפרץ, אף מבלי לדרוש ממנה מחיר מדיני או צעד מדיני כלפי ישראל.¹¹⁸

המודל השלישי, שנחתם בין ארצות הברית לערב הסעודית, צפוי לייצג את רמת המחויבות הגבוהה ביותר של ארצות הברית לאחת ממדינות המפרץ. דווח כי בעת ביקורו של בן סלמאן בארצות הברית העלה טראמפ את מעמד הממלכה ל"חברה מרכזית שאינה בנאט"ו", והצדדים חתמו על הסכם אסטרטגי (SDA) שמרחיב את הגישה של ארצות הברית לבסיסים בממלכה, ממסד את התחייבויות ערב הסעודית לחלוקת נטל וסולל את הדרך להעברת אמצעי לחימה מתקדמים לממלכה.¹¹⁹ מעבר לכך לא נמסרו פרטים, אך הערכה היא כי להסכם, שאינו אמנה מחייבת, יש נספחים חסויים. ההסכם יכול לכלול מרכיבים הגנתיים מפורשים, מנגנוני תיאום המחייבים את שתי המדינות ופיתוח מסגרות טכנולוגיות וכלכליות שיחזקו את התלות ההדדית. נוסף על כך, ההסכם עם ערב הסעודית אינו מיועד לשרת רק את ריאד אלא לתפקד כבסיס רחב יותר לארגון הביטחון האזורי כולו. בניגוד למודל הקטרי, שבנוי על ערבות אישית-נשיאותית, ההסכם עם ערב הסעודית ממוסד יותר, מתוך כוונה להניח את אבני הבניין של מערכת ביטחון אזורית כוללת למדינות המפרץ. כאשר משווים בין שלושת המודלים מתבררת תמונה של סולם התחייבויות ברורות: בהריון מייצגת מודל של שיתוף פעולה שאינו כולל התחייבות הגנתית, קטר מייצגת ערבות ביטחונית נשיאותית-אישית שמרחיבה את ההרתעה האמריקאית וערב הסעודית מייצגת מודל של כמעט ברית, שבו המחויבות האמריקאית רחבה, יציבה ומרובת שכבות. שלושת המודלים יחד מעידים על מגמה אמריקאית חדשה: מעבר מנוכחות צבאית מסיבית לדיפלומטיה ביטחונית, המותאמת לכל מדינה ומאפשרת גמישות. התוצאה היא ארכיטקטורה אזורית שבה ארצות הברית פועלת בשלוש זירות מקבילות: בניית יכולות (בהריון), יצירת מרחב הרתעתי (קטר) והצבת עוגן ביטחוני מחייב (ערב הסעודית). כל אלה יחד יוצרים את התשתית לסדר אזורי חדש, כזה שמאפשר לארצות הברית להעמיק את השפעתה במפרץ תוך צמצום עלויותיה הישירות.

Assuring the Security of the State of Qatar, [The White House](#), Executive orders, September 29, 2025. 118

Fact Sheet: President Donald J. Trump Solidifies Economic and Defense Partnership with the Kingdom of Saudi Arabia, [The White House](#), November 18, 2025. 119

סין ומדינות המפרץ

בשנים האחרונות, וביתר שאת מאז התמנה שי ג'יניפינג לנשיא סין ב־2013, מגלה סין עניין גובר במזרח התיכון בכלל, ובמדינות המפרץ בפרט. במשך עשורים רבים נחשב המפרץ למרכזי בעבור בייג'ינג, בעיקר בשל הצורך בגישה לכלכלת המפרץ, אך מגמה זו משתנה וכיום ניכרת שאיפה סינית להעמיק גם את אחיזתה המדינית באזור באורח זהיר ומתוחכם, תוך שהיא מקפידה על הימנעות מהזדהות מובהקת עם צד כלשהו בעימותים האזוריים. גם כיום, הסיבה העיקרית למעורבות הסינית במדינות המפרץ נותרה כלכלית. סין מייבאת כ־70 אחוזים מתצרוכת הנפט שלה וחלק ניכר ממנו, כ־40 אחוזים, מגיע מהמפרץ. מדינות האזור ובראשן ערב הסעודית, שהפכה זה מכבר לספקית הנפט החשובה ביותר של סין במפרץ, הן שותפות סחר מרכזיות של סין, ונרשמה עלייה מתמדת בהיקף העסקאות, בהשקעות החדשות ובפרייקטים משותפים.¹²⁰ סין מזהה בהדרגה במדינות אלו לא רק ספקיות אנרגיה אלא גם שווקים ליצוא תשתיות, טכנולוגיה וידע תעשייתי. במקביל, מדינות המפרץ רואות בבייג'ינג שותפה לפיתוח הכלכלה ולביצוע פרויקטים במסגרת רפורמות לאומיות כמו חזון 2030 הסעודי, ומקשרות בין יוזמת החגורה והדרך הסינית (BRI) לבין תהליכי גיוון הכלכלה והפחתת התלות בנפט של מדינות המפרץ.

לצד האינטרס הכלכלי הברור בקשרים בין סין למדינות המפרץ, התווספו בשנים האחרונות גם מניעים פוליטיים ואסטרטגיים. סין מבקשת למצב עצמה כמעצמה עולמית אחראית, אך כזו שאינה נוקטת קו כוחני או מתערב בעניינים פנימיים של מדינות אחרות – בשונה, לטענתה, מארצות הברית. הקו הסיני ממותג כ"כיבוד הדדי של ריבונות" והוא מושך משטרים סמכותניים רבים במזרח התיכון, שמעדיפים קשרים חופשיים מביקורת בנושאי זכויות אדם ודמוקרטיה. בעיתות משבר סין מבליטה גם היבטים מוסריים לכאורה, כפי שעשתה במבצע שומר החומות ב־2021, כאשר הציגה את עצמה כתומכת בזכויות הפלסטינים וניסתה להחליש את מעמדה של וושינגטון כמתווכת אמינה. גישה זו נועדה גם לשרת אינטרס פנימי של בייג'ינג – בין השאר בצורך להדוף את הביקורת הבינלאומית על פגיעות בזכויות המוסלמים האויגורים במחוז שיג'יאנג. סין ספגה גינויים על מדיניות

Siyi Liu, *Saudi crude oil supply to China set to surge in October, trade sources say*, 120 [Reuters](https://www.reuters.com/markets/commodities/saudi-crude-oil-supply-to-china-set-to-surge-in-october-trade-sources-say-2025-09-11/), September 11, 2025.

חינוך מחדש שהפעילה כלפי אוכלוסייה זו, אולם בעיני מדינות המפרץ ניכר שיקול של העדפת האינטרס הכלכלי והדיפלומטי על פני התערבות מוסרית מצידן בסוגיה. יתרה מכך, ערב הסעודית ואיחוד האמירויות שיבחו בגלוי את מדיניות בייג'ינג בנושא. מחמד בן סלמאן, יורש העצר הסעודי, הצהיר כי לסין "הזכות להיאבק בטרור ובקיצוניות"¹²¹. מכתבים רשמיים של מדינות המפרץ לנציבות זכויות האדם של האו"ם אף שיבחו את סין על "הישגים מרשימים בתחום זכויות האדם", והיו אף דיווחים על הסגרת אויגורים ממדינות המפרץ לשלטונות בסין.¹²²

מדיניות האיזון של סין ניכרת גם באופן שבו היא מטפלת ביחסיה עם הצדדים היריבים במפרץ. חרף חתימתה על הסכם שותפות אסטרטגית ל-25 שנים עם איראן במארכס 2021, סין מקפידה לשמר שיח אינטנסיבי עם ערב הסעודית ואיחוד האמירויות. למרות הצורך הפומבי לאזן בין איראן למדינות המפרץ, לפחות בכל האמור להיבט הכלכלי, הקשר של סין עם איראן מחוור לעומת קשריה עם מדינות המפרץ וחשיבותן לסין. לשם המחשה, היקף הסחר בין סין לגוש מדינות המפרץ עומד על כ-300 מיליארד דולר בשנה, ואילו היקף הסחר שלה עם איראן אינו עולה על כ-15 מיליארד דולר.¹²³

הצצה נדירה להלך המחשבה בקרב מדינות המפרץ אשר למדיניות הרצויה שלהן אל מול התחרות בין המעצמות סיפק בכיר באיחוד האמירויות בקיץ 2025. ג'אבר אל-שועיבי עמד על המניעים של מדינות המפרץ ביחסיהן עם ארצות הברית ועם סין:

על רקע מתחים גוברים בין המעצמות העולמיות כמו ארצות הברית, סין ורוסיה, מדינות המפרץ נוקטות מדיניות של "ניטרליות אסטרטגית" כבחירה מכוונת ומחושבת. ניטרליות זו משקפת גישה רציונלית וצופה פני עתיד, המאזנת בין אינטרסים לאומיים לבין סביבה גיאופוליטית מתפתחת. מטרתה להגן על הישגים דיפלומטיים וכלכליים, לשפר את היציבות האזורית ולבסס את המנהיגות של מדינות המפרץ בעניינים אזוריים ובינלאומיים [...] בה בעת ארצות הברית עודנה השותפה הביטחונית המרכזית של המפרץ, בייחוד בתחומי הגנה ואמצעי לחימה. עם זאת מערכת יחסים זו חוותה עליות

Michelle Nichols, *Saudi Arabia defends letter backing China's Xinjiang policy*, [Reuters](#), 121 July 19, 2019.

Saudi Arabia: Imminent Deportation of Uyghur Detainees, [Human rights Watch](#), January 122 10, 2022.

GCC countries' merchandise foreign trade volume reaches \$1.6tn: *GCC Stat*, 123 [Arab News \(Saudi Press agency\)](#), December 5, 2025.

ומורדות, עקב שינויים בממשלים האמריקאיים ומעבר אסטרטגי לכיוון האזור האינדו-פסיפי. במקביל הפכה סין לשותפה כלכלית עיקרית של מדינות האזור באמצעות יוזמת החגורה והדרך, המשקיעה באנרגיה, בתשתיות ובטכנולוגיות מתקדמות כמו בינה מלאכותית ומערכות דיגיטליות [...] במקום לבחור צד אימצו מדינות המפרץ "עמדה מאוזנת", שמשמעותה שמירה על קשרים ביטחוניים עם וושינגטון והרחבת שיתוף הפעולה הכלכלי והטכנולוגי עם בייג'ינג [...] כחלק מאסטרטגיית הניטרליות, כמה ממדינות המפרץ בוחנות קשרים עם גושים גיאופוליטיים כמו מדינות BRICS וארגון שנחאי לשיתוף פעולה (SCO) – מהלכים המאותתים על כיוול מחדש [של היחסים].¹²⁴

ככל שיחסי סין ומדינות המפרץ מתהדקים, גובר הלחץ האמריקאי על המדינות. בדוחות מודיעין אמריקאיים שהתפרסמו מאז 2021 הובעה דאגה מהאפשרות שסין תנסה להקים תשתית צבאית באיחוד האמירויות, וכן דווח על תחילת עבודות להקמת נמל צבאי סיני, שככל הנראה הושעו בינתיים בשל לחץ אמריקאי, ועל נחיתות של מטוסי סיניים במדינה, אשר נשאו "ציוד בלתי מזהה".¹²⁵ סין לא הכחישה זאת במפורש, אך ציינה שמדובר בשיתופי פעולה אזרחיים. החששות האמריקאיים לא פגו, והדלפות שמקורן הממשל האמריקאי מוסיפות להופיע ומצביעות על המשך האתגר, ואולי על קושי מצד וושינגטון להשפיע על מדיניות אבו דאבי בנושא. בהקשר זה דווח ב־2025 כי איחוד האמירויות העבירה טכנולוגיה רגישה לסין, שאפשרה לאחרונה לשדרג את יכולותיה הצבאיות.¹²⁶ החשש המרכזי בארצות הברית הוא שמגעים בין מדינות המפרץ לבייג'ינג, בפרט בתחומי טכנולוגיה צבאית, בינה מלאכותית ותקשורת מתקדמת, עלולים לאפשר לסין גישה לטכנולוגיות אמריקאיות רגישות. סין אינה נתפסת בעיני מדינות המפרץ כתחליף מלא למטרייה הביטחונית האמריקאית, אך בהחלט כשחקנית משלימה חשובה שיכולה להציע השקעות, תשתיות ולעיתים גם נשק או טכנולוגיה, ללא הגבלות פוליטיות.

Jaber Al Shuaibi, *Strategic neutrality is a smart approach in an uncertain world*, 124 [The National](#), July 24, 2025.
 Gordon Lubold, and Warren P. Strobel, Secret Chinese Port Project in Persian Gulf Rattles U.S. Relations With U.A.E., [The Wall Street Journal](#), November 19, 2021.
 UAE firm provided technology for China to upgrade missiles: Report, [Middle East Eye](#), 126 October 27, 2025.

מבחינת ישראל, הסכמי אברהם יצרו אפשרות לשיתוף פעולה טכנולוגי וכלכלי נרחב עם מדינות המפרץ. עם זאת, שיתוף פעולה זה עלול להיתקל בקשיים אם ייפתח ציר חופשי מדי בין טכנולוגיה ישראלית לבין תאגידים מהמפרץ בעלי זיקה רבה לסין. לאור זאת מתחדדת ההבנה בישראל שיש לפעול בזהירות רבה בשיתוף הפעולה עם מדינות המפרץ, תוך הקפדה על פיקוח הדוק על השקעות, יוזמות טכנולוגיות ומיזמים אזרחיים בעלי רגישות ביטחונית. על ישראל להשקיע בהעמקת ההבנה שלה בדבר היקף הקשרים בין סין לבין כל אחת ממדינות המפרץ, בייחוד בכל הקשור לתחומי ביטחון, גרעין, תקשורת וחלל. כל מהלך במישור זה חייב להיבחן לא רק בהקשרו המקומי אלא גם כחלק מהשפעותיו האפשריות על מערכת היחסים של ישראל עם ארצות הברית.¹²⁷

סין ממשיכה לנקוט זהירות מרבית: היא אינה חותרת בשלב זה להחליף את ארצות הברית כבעלת ברית צבאית של מדינות המפרץ, אך לא מן הנמנע שבעתיד תנסה למלא חלק מהחלל שתותר נסיגה מערבית אפשרית מהמפרץ. ככל שסין תוסיף להעמיק את דריסת הרגל שלה באזור, בפרט באמצעות השקעות עוגן בתשתיות וכניסה לתחומים טכנולוגיים רגישים, כך יידרשו מדינות המפרץ לבחון מחדש את האיזונים הקיימים.

127 נעמי קנטור־יצחייק, יואל גוז'נסקי וגליה לביא, שיתוף הפעולה בחלל בין סין לאיחוד האמירויות: סיכון או הזדמנות לישראל? [עדכן אסטרטגי](#), 27(1), 87-93, 2024.

הודו ומדינות המפרץ

הקשרים בין הודו לאזור המפרץ החלו עוד בעת העתיקה דרך סחר ימי בתבלינים, טקסטיל ופנינים, והתעצמו בתקופת שלטון בריטניה, שחיברה בין הודו לנסיכויות המפרץ. כבר אז התקיימו קהילות סוחרים הודים בנמלי ערב. לאחר עצמאות הודו (1947) והשתחררות מדינות המפרץ מהשלטון הבריטי (שנות ה-60-70) נבנו יחסים רשמיים, הנשענים כיום על שיתוף פעולה בתחומי האנרגיה, כוח העבודה וההשקעות, ומתרחבים גם לשיתופי פעולה בביטחון ובטכנולוגיה. מאז בחירתו של נרנדרה מודי לראשות ממשלת הודו בשנת 2014 התהדקו הקשרים בין הודו למדינות המפרץ, ובפרט עם ערב הסעודית ואיחוד האמירויות. קשרים אלה, שנשענים על תלות הדדית בתחום האנרגיה והעבודה, התרחבו והעמיקו בשנים האחרונות תוך שילוב ממדים מדיניים, כלכליים וביטחוניים. מניע מרכזי להתקרבות הוא התחרות עם סין והשאיפה ההודית להתבסס כמעצמה עולמית.

יחסיה של הודו עם מדינות המפרץ נשענים על בסיס כלכלי איתן. הודו היא צרכנית האנרגיה השלישית בעולם המייבאת כ-80 אחוזים מצורכי האנרגיה שלה, רובה ממדינות המפרץ, ותלות זו צפויה לגבור.¹²⁸ התחזיות מלמדות על עלייה עתידית בביקוש ההודי לנפט, אף מעבר לזה של סין. במקביל, מדינות המפרץ רואות בהודו שוק ענק להשקעה ושיתוף פעולה, הן בתעשיות האנרגיה המסורתיות והן בתחומים חדשים – מתשתיות ועד ביטחון מזון. הביקורים ההדדיים של המנהיגים משני הצדדים ממחישים את ההתקדמות שחלה ביחסים. מודי ביקר מספר פעמים באיחוד האמירויות ובערב הסעודית, והתקבל בכבוד יוצא דופן עת שודרגו היחסים ל"שותפות אסטרטגית מקיפה".¹²⁹ המחוות ההדדיות כללו הכרזות על השקעות ענק, הענקת עיטורי כבוד למנהיגים ואפילו תמיכה דיפלומטית של האמירותים והסעודים בעמדות הודו בנוגע לחבל קשמיר.¹³⁰ ביקורו של יורש העצר הסעודי מחמד בן סלמאן בהודו והשתתפותו של מחמד בן זאיד ביום העצמאות ההודי

128 יואל גוד'נסקי, כשהודו מסתכלים מערבה, במזרח התיכון מביטים מזרחה: יחסיה של הודו עם מדינות המפרץ ועם ישראל, **עדן אסטרטגי**, 25(1), 88-93, 2022.

129 Sanjay Comar, *India explores maritime, space cooperation with UAE to boost strategic partnership*, [Arab News](#), September 20, 2025.

130 *Saudi, UAE blocked Pakistan issuing statement rebuking India over Kashmir*, [Middle East Monitor](#), March 6, 2019.

הם דוגמאות ברורות להתחממות יחסים זו. דלהי גם הביעה תמיכה בירש העצר הסעודי לאחר פרשת רצח העיתונאי ח'אשוקג'י, מה שתרם לשימור יחסים טובים גם בתקופות של ביקורת בינלאומית על ריאד.¹³¹

כחלק מהצורך של מדינות המפרץ לצעוד לקראת גיוון כלכלותיהן הן שואפות לעבור ממודל של יצואניות נפט למשקיעות טכנולוגיות. הודו היא שותפה טבעית לכך: היא מספקת כוח עבודה מיומן וזול, נגישות שוק לצרכנים רבים ומדיניות ידידותית להשקעות. יותר משמונה מיליון הודים עובדים במדינות המפרץ ומהווים את קבוצת העובדים הזרים הגדולה ביותר שם. היקף ההעברות הכספיות מכלל העובדים ההודים למולדתם עומד על כ־50 מיליארד דולר בשנה, שהם מקור הכנסה חיוני לכלכלה ההודית.¹³²

הסכם סחר חופשי בין הודו לאיחוד האמירויות נכנס לתוקפו והביא לזינוק בסחר הדו־צדדי (כולל נפט), שהגיע ב־2025 לכ־100 מיליארד דולר.¹³³ ערב הסעודית היא שותפת סחר מרכזית נוספת, עם היקף סחר של כ־40 מיליארד דולר בשנה. הפער בסחר של הודו עם איחוד האמירויות לסחר של הודו עם ערב הסעודית מוסבר בכך שאיחוד האמירויות היא מרכז כלכלי־מסחרי בינלאומי, ולכן לא מדובר ביחסים כלכליים בילטרליים אלא למעשה שימוש של הודו ביכולות הלוגיסטיות המרשימות של איחוד האמירויות כדי להגיע לשווקים שונים במזרח התיכון ומעבר לו. במקביל מנסה הודו לשפר את מאזן הסחר שלה, הנתון כיום בגירעון עקב יבוא האנרגיה, באמצעות רכש גומלין והשקעות הדדיות. תחום נוסף שבו מורגש השיפור ביחסים בין הצדדים הוא ביטחון המזון. איחוד האמירויות, המייבאת מזון בשווי כשני מיליארד דולר מהודו מדי שנה, שואפת להפוך את הודו לספקית עיקרית. כחלק מתוכנית משותפת תשקיע איחוד האמירויות כחמישה מיליארד דולר בשדרוג תשתיות חקלאיות במדינות הודו, ותקים "מסדרון מזון" שיבטיח זרימה יציבה של מוצרים גם בזמן משבר. בצד הביטחוני הממד הימי הוא הבולט ביותר. נוכחות הצי ההודי בים הערבי הולכת וגוברת, כולל תמרונים משותפים עם ציי איחוד האמירויות וערב הסעודית.¹³⁴ מצרי הורמוז

Kabir Tanejz, *Behind Modi's meeting with MBS, amidst the Khashoggi affair*, [ORF Essay Series](#), 131 December 5, 2018.

132 יואל גוז'נסקי, עתיד שוק העבודה במפרץ: סוגיית מהגרי העבודה הזמניים, [עדן אסטרטגי](#), 24(2), 113-107, 2021.

133 UAE-India non-oil trade reaches \$38 billion in the first half, [Khaleej Times](#), September 18, 2025.

134 Saurabh Trivedi, *Indian Navy ships conclude Jeddah visit with joint naval exercise*, [The Hindu](#), September 1, 2025.

והים הערבי הם נתיבי אספקת נפט מרכזיים, ומדינות המפרץ רואות בשיתוף הפעולה עם הודו מרכיב חשוב בביטחון הימי שלהן. בהקשר זה, הסכם בין הודו לעומאן על שימוש בנמל דוקם מחזק את נוכחות הודו גם באזור זה. התעשיות הצבאיות ההודיות נעשות רלוונטיות יותר למפרץ. לצד עסקאות רכש ביטחוני נחתמים הסכמים על ייצור משותף של אמצעי לחימה והכשרת כוח אדם. איחוד האמירויות וערב הסעודית רואות בהודו שותפה לא רק בשל הצורך הביטחוני הישיר אלא גם כחלק מאסטרטגיה רחבה לפיתוח תעשיות מקומיות. גם בתחום המאבק בטרור ניכרת התקדמות. הסכמים לשיתוף פעולה מודיעיני, הסגרות ומאבק בהלבנת הון נחתמו בין דלהי לריאד. הודו מעוניינת לרתום את מדינות המפרץ לצמצום ההשפעה הפוליטית והכספית של פקיסטן על קבוצות אסלאמיות קיצוניות הפועלות נגדה. הקשרים עם מדינות אלו מאפשרים להדק את הפיקוח ולרסן פעילות חתרנית. בה בעת נשמרים קשריה ההיסטוריים של הודו עם איראן, והיא פועלת בזהירות כדי לאזן בין הקשרים עם איראן לבין הידוק היחסים עם ריאד ואבו דאבי. למרות המתוחות האזורית דלהי שומרת על אינטרסים אסטרטגיים ביחסיה עם טהראן, לרבות שיתוף פעולה בנמל צ'הבהאר וגישה לאפגניסטן.

מגמה חדשה בשיתוף הפעולה בין הצדדים עשויה להתפתח עם התבססותו האפשרית של הפורום המרובע (I2U2): הודו, איחוד האמירויות, ישראל וארצות הברית. מדובר בשיתוף פעולה כלכלי-אסטרטגי פוטנציאלי שכולל תשתיות, טכנולוגיה, ביטחון ימי, סחר והשקעות. עבור ישראל מדובר בהזדמנות לפתח מערך משולש הכולל את הטכנולוגיה שלה, את הייצור ההודי ואת המימון והכיוון האסטרטגי של מדינות המפרץ. פורום מרובע זה לא הצליח עד כה להמריא, גם בשל מלחמת חרבות ברזל 2023. יתרה מכך, יכולתו של הפורום להביא לשינוי משמעותי במעמד המדינות או לתרום מהותית לקידום האינטרסים שלהן מוטל בספק, בין השאר לאור העובדה כי כל אחת מהשותפות רואה אחרת את יעדיו ותכליתו. שיתוף הפעולה בין הודו למדינות המפרץ נמצא בעיצומו של תהליך העמקה. הרקע הכלכלי, האינטרסים הביטחוניים, השאיפות המדיניות וההקשר הגיאופוליטי הרחב – בין השאר באמצעות מימוש מיזם IMEC – עשויים לתרום להידוק הקשרים. למרות מגבלות, כגון הקשרים הטובים של הודו עם איראן או חיזוק קשריהן של מדינות המפרץ גם עם סין, הודו ממשיכה למצב עצמה כשותפה מועדפת של מדינות המפרץ הערבי.

אירופה ומדינות המפרץ

בשנים האחרונות הולכת ומתחדדת ההבנה באירופה כי המפרץ הוא זירה מרכזית בעלת השלכות ישירות על הכלכלה, הביטחון והיציבות של היבשת. מדובר לא רק בצורך האירופי להבטיח אספקת אנרגיה יציבה ונגישה במחיר סביר על רקע המלחמה באוקראינה אלא גם בתפיסת האזור כצומת גיאופוליטי רווי סיכונים והזדמנויות. לנוכח האפשרות כי ארצות הברית תתרחק בהדרגה מהאזור, וכן התעצמות ההשפעה הסינית והאתגרים הפנימיים במפרץ, מבקשת אירופה להגדיר מחדש את מקומה, אך טרם הצליחה לגבש אסטרטגיה ברורה או לממש את הפוטנציאל הגלום גם במערכת היחסים עם מדינות המפרץ.

הבסיס לשיתוף הפעולה בין הצדדים נותר כלכלי בעיקרו. מדינות המפרץ ובפרט ערב הסעודית, קטר ואיחוד האמירויות מצויות מזה שני עשורים בתהליך גיוון כלכלי שמכוון להפחית את התלות בהכנסות מנפט. לשם כך הן מבקשות להעמיק את שיתופי הפעולה עם חברות אירופיות בתחומי אנרגיה מתחדשת, טכנולוגיה חכמה, לוגיסטיקה, חינוך ובריאות. עבור מדינות יבשת אירופה מדובר בשווקים אטרקטיביים, עשירים ומודרניים יחסית, שמספקים הן אפיקי השקעה חדשים והן נתח נכבד מיבוא האנרגיה שלה, בייחוד על רקע המאמצים באירופה לגוון את תמהיל האנרגיה בעקבות המשבר עם רוסיה. קטר, למשל, חתמה ב־2023 על חוזים ארוכי טווח עם גרמניה וספרד ליצוא גז טבעי נוזלי, והיקף הסחר של מדינות האיחוד האירופי עם המשפ"ם הגיע ל־160 מיליארד אירו ב־2024, כאשר הסחר עם איחוד האמירויות לבדה צמח ל־55 מיליארד אירו.¹³⁵

לצד הכלכלה, גוברת ההכרה האירופית שזירת המפרץ חיונית מבחינה ביטחונית ואסטרטגית. תקיפות המורדים החות'ים בתימן, התקפות טילים על מתקני נפט, פגיעה בחופש השיט ופעילותה האזורית של איראן – כל אלה מקנים למפרץ חשיבות רבה בשיקולי הביטחון האירופיים. מדינות אירופיות מקיימות נוכחות ימית באזור הים האדום בעיקר בשנים האחרונות, תוך שיתוף פעולה עם כוחות בהובלת ארצות הברית ובריטניה בפעולות שיטור ואבטחה ימית. למרות זאת הנוכחות הצבאית האירופית נותרת סמלית יחסית, ואין לה די עומק אופרטיבי כדי להיות חלופה לארצות הברית כעֵרבה ביטחונית אזורית.

Gulf region: EU trade relations with the Gulf region. Facts, figures and latest developments, 135
[European Commission](#).

מדינות באיחוד האירופי משקיעות מאמצים בעיקר בתחום ההדרכה והסיוע הביטחוני הטכני, אך אינן מוכנות (ואולי אף אינן מסוגלות) לשאת בנטל הכרוך בנוכחות צבאית מלאה, להוציא את צרפת, שלה בסיס צבאי באיחוד האמירויות.

הקושי המרכזי בגיבוש אסטרטגיה אירופית כוללת כלפי המפרץ טמון לא רק באילוצים ביטחוניים אלא גם בפערים ערכיים מהותיים בין הגושים. האיחוד האירופי, המתבסס על עקרונות דמוקרטיים, ליברליים והומניטריים, מתקשה לקיים מערכת יחסים עמוקה עם בתי המלוכה במפרץ, בייחוד לנוכח המשך הפגיעות בזכויות אדם, הגבלות על חופש העיתונות, אפליה מגדרית והיעדר ייצוג פוליטי הולם לאזרחים. ביקורת גוברת מצד ארגונים אירופיים ופרלמנטרים, כמו גם לחצים אזרחיים, הובילו לפרקים לאמברגו נשק, ובמקרים מסוימים אף לצמצום קשרים רשמיים.

ערב הסעודית עמדה במוקד הדיון הערכי הזה, בעיקר מאז חיסול העיתונאי ג'מאל ח'אשוקג'י ב־2018. מדיניותו התקיפה והבלתי מתפשרת של יורש העצר מחמד בן סלמאן – הכוללת רפורמות מרחיקות לכת בתחום הכלכלי והתרבותי לצד המשך האכיפה הנוקשה בתחום הפוליטי – מעוררת דילמה עבור מדינות אירופיות: האם לקדם קשרים עם שחקנית אסטרטגית מרכזית למרות עלויות מוסריות, או לנקוט קו אידיאולוגי ברור שעלול להותיר אותן מחוץ לזירה? למרות החלטת הפרלמנט האירופי ב־2016 לקרוא להטלת אמברגו נשק על ערב הסעודית, אין למדינות האיחוד מחויבות משפטית לפעול לפיה ורבות מהן, ובראשן צרפת ואיטליה, ממשיכות לספק נשק ואמצעים צבאיים למדינות המפרץ. לא ניתן לדבר על אירופה כגוש אחיד גם בהקשר למפרץ. גם אם חלק ממדינות האיחוד האירופי שותפות לאינטרסים מסוימים, יש תחרות בין חלק מהמדינות באירופה על גישה לכלכלת המפרץ. דוגמה בולטת לכך היא התחרות סביב עסקאות נשק – נושא שבו מדינות אירופה נותרו אטרקטיביות. העובדה שמדינות אירופה אינן פועלות באופן מתואם או אחיד, גם לא מול אותן מדינות המפרץ, מחלישה עוד את מעמדן ומגדילה את מרחב התמרון של מדינות המפרץ.

בעוד שמדינות אירופיות מרכזיות מעוניינות לצמצם את השפעתה השלילית של איראן, מדינות המפרץ, ובעיקר ערב הסעודית ואיחוד האמירויות, מצפות לראות מצידן מחויבות חד־משמעית לכך. מדינות המפרץ הגבירו את הלחצים על מדינות אירופה לקבוע קווים אדומים נוקשים מול טהראן, בפרט על רקע פיתוח טילים בליסטיים והתערבות איראנית מתמשכת בעיראק, בסוריה, בלבנון ובתימן. יתרה מכך, מדינות המפרץ החלו לנקוט מדיניות חוץ עצמאית מבעבר, הכוללת בין השאר את קידום יחסיהן עם סין ורוסיה, מה

שמוסיף לאתגר האירופי ביצירת נוכחות בולטת באזור. למדינות המפרץ תפקיד מסוים גם בהיבט הדתי-תרבותי. בזמן שמדינות אירופה מתמודדות עם האתגרים הקשורים להגירה ממדינות מוסלמיות, האסלאם הסובלני שמדינות המפרץ מנסות לשדר הוא בעל חשיבות ליציבות אירופה.

לצד הנושאים הביטחוניים והפוליטיים יש תחום שבו נרשמה התקדמות – שיתוף פעולה סביבתי וטכנולוגי. בעקבות ועידות האקלים האחרונות, בעיקר זו שנערכה באיחוד האמירויות ב־2023, והתחייבויותיהן של מדינות אירופיות לצמצום פליטות גזי חממה, גברו שיתופי הפעולה בתחום האנרגיה הירוקה. מדינות המפרץ, ובייחוד ערב הסעודית ואיחוד האמירויות, רואות במעבר לכלכלה ירוקה לא רק אתגר אלא גם הזדמנות גיאופוליטית. על רקע זה נחתמו הסכמים להקמת חוות סולאריות, פרויקטים לייצור מימן ירוק ומיזמים טכנולוגיים לחיסכון במים עם חברות מאירופה, ובעיקר מגרמניה, מהולנד ומצרפת. שיתופי פעולה אלה מספקים פלטפורמה ניטרלית יחסית שאינה טעונה פוליטית, ולכן עשויה להיות הבסיס להגברת האמון בין הצדדים.¹³⁶

ואולם למרות מאמצים אלה, לא ניכרת מגמה ברורה של הפיכת האיחוד האירופי לשחקן מרכזי במפרץ. הקשיים בגיבוש מדיניות חוץ אחידה, הדגש האירופי המתמשך על ערכים ליברליים, העדפתם של בתי המלוכה המפרציים לקיים קשרים דו־צדדיים ולא מסגרת כוללת והעוצמה האמריקאית הצבאית באזור – כל אלה פועלים להגבלת השפעתו של האיחוד. גם פרישת בריטניה מהאיחוד לא הקלה את המצב שכן זו נותרה בעלת השפעה רבה בזירה, אך מחוץ למנגנון הקולקטיבי של בריסל.

אירופה ומדינות המפרץ מצויות כיום בצומת דרכים. עבור מדינות המפרץ מציעה אירופה פוטנציאל כלכלי וטכנולוגי רב, אך היא נחשבת חלשה מבחינה ביטחונית. בראיית האיחוד האירופי המפרץ הוא מקור חיוני לאנרגיה, בעיקר על רקע המלחמה באוקראינה וצמצום יצוא הגז הרוסי ליבשת, אך גם שדה מוקשים פוליטי. ככל שמדינות האיחוד תמשכנה לזהות את מדינות המפרץ כגורם מפתח לא רק בתחומי הסחר והאנרגיה אלא גם כמוקד השפעה על יציבות צפון אפריקה, הלבנט והים האדום, כך תגבר החשיבות של עיצוב מדיניות חוץ עקבית ומקיפה כלפי האזור.

לנוכח ההידרדרות הביטחונית בים האדום מאז 2023 מבינות מדינות אירופה כי הזירה אינה עוד שאלה של "ביטחון ימי מרוחק", אלא חלק ישיר משרשראות האספקה שלהן.

Saudi's ACWA Power signs agreements with European companies to export renewable energy, [Reuters](#), July 20, 2025. 136

התקפות החות'ים, לצד חשיפת התלות האירופית במסלולי יבוא אסטרטגיים, הפכו את המפרץ ואת הים האדום לשדה שבו מעורבות אירופית הפכה מכורח למחויבות. ואולם בהיעדר נכונות פוליטית להרחיב את פריסת הכוחות מסתפקת אירופה בפתרונות חלקיים. הפער בין השאיפות האסטרטגיות של האיחוד האירופי לבין יכולותיו המעשיות בולט במיוחד בזירה המפרצית. המסמכים האסטרטגיים של האיחוד, כמו ה־Strategic Compass שאושר ב־2022, מדגישים את המחויבות האירופית ליציבות שכנותיה המזרחיות והדרומיות. ואולם הלכה למעשה, מנגנוני התיאום הביטחוניים של האיחוד עדיין אינם בנויים להתמודדות עם סביבה המאופיינת בפעילות של מיליציות, במלחמות שלוחים ובאיומים ימיים מורכבים. הפער הזה מצמצם את יכולתו של האיחוד האירופי לבסס נוכחות שתיתפס כמשפיעה או כיעילה. במובן זה, גם כאשר בבריסל מזהים את חשיבותו של המפרץ, מדינות אירופה מתקשות לתרגם זיהוי זה למדיניות יעילה.

רוסיה ומדינות המפרץ

היחסים בין רוסיה למדינות המפרץ עברו תהפוכות רבות בעשורים האחרונים, אך ניכר כי המדיניות של הצדדים נשענת על פרגמטיזם מדיני ועל ניסיון לקדם רווחים הדדיים. רוסיה מבקשת להרחיב את השפעתה הגיאופוליטית בזירה המזרח-תיכונית ולמצב עצמה כמעצמה עולמית חלופית למערב כחלק ממהלך רחב יותר של שינוי הסדר העולמי והמעבר מעולם חד-קוטבי בהובלת ארצות הברית לעולם רב-קוטבי, שבו ארצות הברית כבר אינה הכוח הדומיננטי היחיד. מדינות המפרץ שואפות לגוון את שותפויותיהן, להפחית את התלות בארצות הברית ולשחק בכמה לוחות שחמט בו־זמנית. מלחמת רוסיה-אוקראינה האיצה מגמות אלו, אך גם חשפה את גבולות ההתקרבות בין הקרמלין לבתי המלוכה במפרץ. מאז הפלישה הרוסית לאוקראינה בפברואר 2022 ביקשו מדינות המפרץ למצב עצמן כניטרליות. ערב הסעודית ואיחוד האמירויות נמנעו מלהצטרף בגלוי למערכה הדיפלומטית-כלכלית של המערב נגד רוסיה. למרות גינויים סמליים באו"ם הן לא הטילו סנקציות חד-צדדיות על מוסקבה, לא ביטלו עסקאות כלכליות עימה ואף העמיקו חלק מהקשרים, בפרט בתחום האנרגיה וההשקעות הפיננסיות. מדיניות זו אינה נובעת מתמיכה ברוסיה אלא משיקול אסטרטגי רחב יותר: תמרון – הכרחי בראייתן – בין המעצמות. מדינות המפרץ חותרות לעצמאות מדינית יחסית ולמרחב תמרון שיאפשר להן ליהנות מכל העולמות – לקיים יחסים קרובים עם שחקנים שונים בלי לוותר על היחסים האסטרטגיים עם ארצות הברית. גישה זו הפכה לכלי מרכזי במדיניות החוץ של מדינות המפרץ, בייחוד לאחר השינויים במדיניות האמריקאית כלפי האזור בממשלי אובמה, טראמפ וביידן, והיא מאפשרת למדינות גם לצבור מנופי השפעה על ארצות הברית.

אחד ממוקדי הקשר המרכזיים בין רוסיה למפרץ הוא תחום האנרגיה, בעיקר שיתוף הפעולה במסגרת קרטל אופ"ק פלוס. רוסיה, שאינה חברה רשמית באופ"ק, שותפה משנת 2016 להסכמות על קיצוצי תפוקה שמטרתן ייצוב מחירי הנפט. לאחר הפלישה לאוקראינה שמרו ערב הסעודית ואיחוד האמירויות על שיתוף הפעולה עם רוסיה, גם במחיר של מתיחות גוברת עם ארצות הברית.¹³⁷ כך, במקום להיענות לבקשות המערב להגביר תפוקה

Aamer Madhani, *Biden vows 'consequences' for Saudis after OPEC+ cuts output*, AP, 137 October 12, 2022.

ולהוריד את מחירי הנפט בחרו מדינות אלו להגן על מחירי שוק גבוהים – עמדה שתרמה הלכה למעשה להכנסות הרוסיות ממכירת נפט וגז. מעבר לכך, דובאי הפכה למקלט להון רוסי מאז החלו הסנקציות, והיא משמשת בירה אזורית לפעילות פיננסית וטכנולוגית של אליטות כלכליות רוסיות. חברות רוסיות פתחו סניפים באיחוד האמירויות, והדירהם (המטבע האמירוית) שימש עוקף לסחר בדולרים. בהקשר זה המפרץ שימש גם חמצן פיננסי לרוסיה, לאו דווקא דרך סיוע ישיר אלא באמצעות שמירה על דלת פתוחה למסחר והשקעות.¹³⁸ מבחינת הקרמלין, שיתוף הפעולה עם מדינות המפרץ משרת מטרות מרובות: ראשית, חיזוק הנוכחות במזרח התיכון על חשבון המערב; שנית, חיזוק הכלכלה הרוסית באמצעות שותפויות אסטרטגיות; ושלישית, שימור ההשפעה על השווקים העולמיים דרך אופ"ק פלוס. רוסיה גם מציעה למפרציות עסקאות נשק, בפרט לערב הסעודית ולאיחוד האמירויות, כחלופה לנשק אמריקאי, לרוב במחירים תחרותיים וללא תנאים פוליטיים כגון דמוקרטיזציה או שקיפות.

זאת ועוד, ערב הסעודית ואיחוד האמירויות זיהו הזדמנות לשדרג את מעמדן בזירה הבינלאומית דרך תיווך במשבר הרוסי-אוקראיני. ערב הסעודית תיווכה בהצלחה בעסקאות חילופי שבויים בין רוסיה לאוקראינה, ובמקביל העניקה סיוע הומניטרי לאוקראינה ואף אירחה את נשיא אוקראינה וולודימיר זלנסקי בפסגת הליגה הערבית במאי 2023. ביקור סמלי זה נועד להבהיר כי על אף הקשרים עם מוסקבה, ערב הסעודית כביכול שומרת על ניטרליות. מדינות המפרץ גם תרמו סיוע הומניטרי לאוקראינה. ערב הסעודית התחייבה למענק של 400 מיליון דולר לשיקום המדינה והדגישה את תרומתה לתיווך, לא רק מתוך אינטרס מוסרי אלא גם כדי למצב את עצמה כשחקנית מתווכת עולמית – אסטרטגיה שמתיישבת עם החזון הפוליטי של מחמד בן סלמאן לחיזוק מעמדה של ערב הסעודית בזירה הרב-קוטבית החדשה.

בתי המלוכה במפרץ אינם מתעלמים מהקשרים בין רוסיה לבין איראן – היריבה האזורית המרכזית של מדינות אלו. רוסיה נחשבת לבעלת ברית צבאית ודיפלומטית של טהראן, בפרט מאז הסיוע האיראני למלחמה באוקראינה (באמצעות אספקת טילים ומל"טים). התקרבות כזו אומנם מעוררת דאגה, אך היא גם שימשה רציונל מרכזי נוסף למהלכי ההתקרבות שלהן למוסקבה, והפעם מתוך רצון שהאחרונה תשתמש במנופי הלחץ שיש לה על איראן באופן שיקדם את האינטרסים שלהן. מלחמת חרבות ברזל השפיעה בעקיפין

Sameer Hashmi, *Wealthy Russians flee to Dubai to avoid sanctions*, [BBC News](#), May 5, 2022. 138

גם על קשרי מדינות המפרץ ורוסיה בשל הפגיעה באיראן ושלוחיה, שהיו "לקוחות" של מוסקבה. כישלונה של רוסיה בהגנה על "בעלי בריתה" (משטר אסד בעיקר, ואיראן עצמה לאחר תקיפת מתקני הגרעין שלה ביוני 2025) מדגיש גם את נחיתותה לעומת ארצות הברית, שנראית כמי ששבה לאכוף את עליונותה האסטרטגית. מדינות המפרץ צפויות להסיק מסקנות לגבי ערכה של רוסיה כשותפה ביטחונית ולהעדיף חיזוק נוסף של קשרי הביטחון עם וושינגטון.

עבור מדינות המפרץ רוסיה היא שותפה חשובה בייצוב מחירי הנפט ובתיאום מכסות התפוקות, אך אינה נתפסת כמי שיכולה להחליף את וושינגטון. בקרב האליטות המפרציות קיים גם חשש מפני הסתמכות יתר על רוסיה, בייחוד לאחר שהמלחמה באוקראינה חשפה את מגבלותיה הצבאיות, התעשייתיות והדיפלומטיות. הקשרים בין רוסיה למדינות המפרץ אינם ברית אסטרטגית אלא שותפות פונקציונלית וגמישה, המביאה תועלת לשני הצדדים. מוסקבה מציעה יתרונות כלכליים ודיפלומטיים למדינות המפרץ, אך אינה מהווה חלופה אמיתית לקשרים האסטרטגיים עם ארצות הברית. מדינות המפרץ מעוניינות להבטיח כי הקרמלין יישאר שחקן נגיש ומועיל בעיקר בתחום האנרגטי, אך לא שחקן דומיננטי. המלחמה באוקראינה שימשה זרז להאצת המגמה של גיוון משענות מצידן של מדינות המפרץ. העובדה שערב הסעודית ואיחוד האמירויות לא התיישרו עם המדיניות המערבית כלפי רוסיה לא שיקפה תמיכה ברוסיה, אלא רצון לשמר את עצמאותן האסטרטגית. למרות ההתקרבות בין מוסקבה למדינות המפרץ, אין מדובר בקשר המגלם ברית או מחויבות אסטרטגית עמוקה. אופ"ק פלוס יצר זירה של תלות הדדית בתחום יצוא הנפט, אך לא יצר תלות ביטחונית או פוליטית. המלחמה המתמשכת במזרח התיכון והתקיפות הישראליות על נכסים איראניים ומיליציות בשלוחת איראן יכולים לשנות את האיזון ביחסי מוסקבה עם מדינות המפרץ. רוסיה, שביקשה למצב עצמה כמגינת משטר אסד וכמי שמצליחה לאזן את ההשפעה האמריקאית, התגלתה כחסרת יכולת להגן על שותפותיה. עבור מדינות המפרץ ובעיקר ערב הסעודית מדובר באיתות חשוב: רוסיה אינה מסוגלת לספק עוגן ביטחוני בחלקים קריטיים של המזרח התיכון. התובנה הזו יכולה לחזק את הנטייה המפרצית לשוב ולהישען יותר על ארצות הברית, גם אם תוך שמירה על דיאלוג פתוח עם מוסקבה.

גוש BRICS ומדינות המפרץ

ב־2023 הצטרפה איחוד האמירויות באופן רשמי לקבוצת מדינות BRICS. יותר משההצטרפות משקפת תפנית אסטרטגית חדה במדיניות החוץ והכלכלה של איחוד האמירויות, היא משקפת המשך של תהליך גיוון המשענות בתחרות הבין־מעצמתית ונובעת משילוב של שיקולים כלכליים, גיאופוליטיים ותדמיתיים.¹³⁹ מבחינה כלכלית, איחוד האמירויות פועלת כבר יותר מעשור לגיוון כלכלתה ולהפחתת התלות בהכנסות מנפט וגז. גוש BRICS מציע לה פתח לשווקים עצומים כמו סין, הודו וברזיל, שבהם הביקוש להשקעות, לטכנולוגיות ולתשתיות מצוי בעלייה מתמדת. ההשתלבות במערכת זו מאפשרת לאבו דאבי להעמיק את קשרי הסחר וההשקעות עם מדינות הדרום הגלובלי ולחזק את מעמדה כמרכז פיננסי, טכנולוגי ולוגיסטי המתווך בין אסיה, אפריקה והמזרח התיכון.

מעבר לפן הכלכלי, איחוד האמירויות מבקשת לשדר שהיא מדינה עצמאית בעלת יכולת תמרון במערכת רב־קוטבית. החברות ב־BRICS מעניקה לה תדמית של מתווכת בין המערב למדינות המתפתחות ומחזקת את מעמדה ככוח דיפלומטי פרגמטי שיכול לגשר בין המעצמות. בכך היא מצטרפת לקו מדיניות רחב יותר של איזון רב־קוטבי – מדיניות של שמירה על יחסים טובים עם כל גוש בינלאומי מרכזי, מבלי להזדהות באופן בלעדי עם צד כלשהו.

מדובר בצעד שנועד להבטיח לאיחוד האמירויות גם גיבוי אסטרטגי במערכת עולמית בלתי יציבה. המתחים הגוברים בין ארצות הברית לבין סין ורוסיה יצרו למדינות המפרץ צורך להבטיח לעצמן רשת ביטחון מדינית וכלכלית מגוונת יותר. מטרת מדיניות זו ככלל היא לאזן בין הצורך לשמור על קשר קרוב ככל האפשר עם ארצות הברית, בעלת הברית המסורתית שלהן, לבין הפוטנציאל הטמון בראייתן בשיתוף פעולה בתחומים שונים עם סין ורוסיה. ההשתלבות ב־BRICS מאפשרת לאיחוד האמירויות לבסס ערוצי שיתוף פעולה חלופיים בתחומי אנרגיה, טכנולוגיה ופיננסים, למקרה שיחסי וושינגטון–אבו דאבי ייקלעו למתיחות. עם זאת מדובר באיזון עדין: איחוד האמירויות נזהרת שלא לשדר עוינות כלפי ארצות הברית, שהיא עדיין שותפתה הביטחונית והטכנולוגית המרכזית.

United Arab Emirates joins BRICS Group, UAE Ministry of Foreign Affairs, August 25, 2023. 139

מדיניות זו של גידור אסטרטגי אינה מרכיב חדש בארגז הכלים המדיני של מדינות המפרץ, אך היא בלטה על רקע המלחמה באוקראינה ומידת העצמאות שגילו כמה ממדינות אלו ביחסי החוץ שלהן. בהצטרפותה של איחוד האמירויות ל-BRICS היא מחזקת עוד את הקשרים החזקים ממילא עם בייג'ינג, שהפכה בשנים האחרונות לשותפת הסחר הגדולה ביותר שלה ולמשקיעה מרכזית בתחומי האנרגיה הירוקה והחדשנות. סין רואה באיחוד האמירויות שער מערבי לשוקי המזרח התיכון ולפרויקט החגורה והדרך, והצטרפותה ל-BRICS רק מעמיקה את שיתוף הפעולה הזה. ארצות הברית עוקבת בדאגה אחר מגמה זו, מחשש שאיחוד האמירויות תיטה יותר מדי לכיוון הסיני. ואולם עד כה הצליחה איחוד האמירויות לשמר יחסים חמים עם ארצות הברית, בין היתר בזכות ההשקעות הגדולות בתחומה ושיתופי הפעולה הביטחוניים-טכנולוגיים.

בסופו של דבר, הצטרפותה של איחוד האמירויות ל-BRICS אינה מהווה ניתוק מהמערב אלא ביטוי לרצון לגדר סיכונים ולמצב את עצמה כשחקנית עצמאית בעולם רב-קוטבי. היא מבקשת ליהנות בזמנית מפירות השותפות עם סין והודו, תוך שמירה על קשר אסטרטגי הדוק עם ארצות הברית. במובן זה איחוד האמירויות ממחישה את השינוי החד במזרח התיכון – מעבר ממדינות שתלויות במעצמה יחידה למדינות המבקשות לגוון את מקורות ההשפעה, ההשקעה והביטחון שלהן.

ערב הסעודית לא הצטרפה עדיין רשמית לגוש BRICS אך היא שוקלת זאת. עמדתה של ערב הסעודית כלפי ההצטרפות נותרה עד כה זהירה ומחושבת, והיא משקפת את שאיפתה לשמור על עצמאות אסטרטגית תוך הימנעות מעימותים ישירים עם המעצמות הגדולות. מצד אחד, הסעודים מזהים ב-BRICS פוטנציאל ממשי להשתלבות במסגרת כלכלית ופוליטית חדשה, המעניקה משקל רב יותר למדינות המתפתחות ולכלכלות שאינן מערביות. הצטרפות לגוש שבו חברות סין והודו – שותפות הסחר הגדולות ביותר של הממלכה – יכולה לאפשר לריאד גיוון כלכלי עשיר יותר, הרחבת שיתופי הפעולה בתחומי האנרגיה, התשתיות וההשקעות וגישה לשווקים עצומים באסיה, באפריקה ובדרום אמריקה. במובן זה מדינות BRICS עשויות לשמש פלטפורמה לחיזוק מעמדה של ערב הסעודית כמרכז כלכלי אזורי וככוח דיפלומטי בעל השפעה עולמית.

מנגד, לצד ההזדמנויות יש גם שיקולים כבדי משקל נגד מהלך כזה. ראשית, הצטרפות רשמית ל-BRICS עלולה להיתפס בארצות הברית כסימן של התרחקות או אף ערעור על ההשפעה האמריקאית במזרח התיכון. ריאד תלויה עדיין ביכולות ההגנה, המודיעין והטכנולוגיה שמספקת וושינגטון, ובשנים האחרונות היא שואפת לשקם את האמון שנפגע בתקופת

ממשל ביידן. מהלך חד-צדדי לכיוון BRICS עלול לפגוע באיזון העדין שהממלכה מבקשת לשמור בין המעצמות. נוסף על כך, נוכחותה של איראן בגוש BRICS מעלה שאלות רגישות עבור הסעודים, שכן הצטרפות לאותו מסלול דיפלומטי שבו טהראן פועלת עלולה להיתפס כוויתור על בידול מדיני או כפגיעה בתדמית האזורית של ערב הסעודית ככוח מתון ויציב. מעבר לכך, קבוצת מדינות BRICS עדיין לא הוכיחה שהיא מסוגלת לייצר מנגנונים אפקטיביים שיכולים להוות אלטרנטיבה כלכלית ממשית למוסדות הפיננסיים הבינלאומיים במערב. המשמעות היא שהממלכה רואה בשלב זה יתרונות מוגבלים בהצטרפות מלאה, ומעדיפה מעמד של משקיפה או שותפה גמישה. הסעודים מבקשים לראות כיצד יתפתחו מנגנוני הסחר במטבעות מקומיים וההלוואות וההשקעות דרך הבנק לפיתוח של BRICS, לפני נקיטת צעדים מחייבים. מבחינתם חשוב להבטיח שהחברות בגוש כזה לא תצמצם את חופש הפעולה של הממלכה או תחייב אותה לצדד בגורם זה או אחר במאבקי כוח עולמיים. ערב הסעודית נוקטת מדיניות זהירה יותר מאיחוד האמירויות ביחסה ל-BRICS ומעדיפה בשלב זה לא להצטרף רשמית לארגון, אך שהוזמנה והופיעה ברשימת החברות באתר הרשמי. ריאד נזהרת לא לעורר את זעמה של וושינגטון בזמן שמתנהלים מגעים לעסקאות נשק וטכנולוגיה בהיקפים של עשרות מיליארדי דולרים. גורמים בממלכה רואים בגישה זו אסטרטגיה של הליכה על חבל דק, המאפשרת לריאד ליהנות משני העולמות – לשמר את הברית הביטחונית עם ארצות הברית מחד גיסא, ולפתח יחסים כלכליים עם גוש מדינות BRICS מאידך גיסא.

המהלך הסעודי משקף מדיניות חוץ רב-כיוונית, הנשענת על גמישות והימנעות מהזדהות בלעדית עם מחנה כלשהו. ריאד מנסה לשמר את עצמאותה הגיאופוליטית תוך ניהול יחסים הדוקים עם שתי המעצמות היריבות, במטרה למקסם את השפעתה האזורית ואת רווחיה הכלכליים. הצלחת האיזון הזה תושפע מהתפתחויות בזירה האמריקאית, מהיכולת של גוש BRICS להפוך למסגרת מוסדית אפקטיבית יותר ומהשינויים בשוק האנרגיה העולמי וביציבות האזורית.

למרות הזהירות שערב הסעודית מפגינה, היא אינה שוללת את האפשרות להצטרף בעתיד לגוש מדינות BRICS, ואף החלה להשתתף בדיונים ובפורומים הקשורים לגוש.¹⁴⁰ למעשה, ריאד רואה ב-BRICS אמצעי לחץ רך על וושינגטון: איתות לכך שיש לה חלופות מדיניות וכלכליות, אך מבלי לנתק את שורשי השותפות האסטרטגית עם ארצות הברית.

Prince Faisal leads Saudi delegation attending BRICS Summit in Brazil, [Saudi Gazette](#), 140 July 7, 2025.

הממלכה ממשיכה לעקוב מקרוב אחרי התקדמות הגוש ומנסה לגבש מדיניות שתאפשר לה להרוויח ממגמת הרב־קוטביות הגלובלית, מבלי לסכן את ביטחונה או את מעמדה כבעלת ברית מרכזית של המערב.